

بررسی جایگاه مولفه‌های «فضای مجازی» در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی متوسطه‌ی اول

حیدر اسماعیل پور^۱، آسیه شاهسون پور^۲

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران و دبیر آموزش و پرورش

پذیرش: ۲۸ آبان ۱۴۰۱

دریافت: ۶ شهریور ۱۴۰۱

Examining the Position of "Virtual Space" Components in the First Secondary Social Studies Textbooks

Heydar Ismailpour¹, Asia Shahsonpour²

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences (Philosophy and Islamic Education), Payam Noor University, Tehran, Iran.

2. Master's degree, Department of Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran and Secretary of Education

Received: 28 Aug 2022

Accepted: 19 Nov 2022

Abstract

The purpose of this research is to examine the content of social studies textbooks of the first secondary school in relation to virtual space and its components. The statistical population of this research was the social studies books of the first year of high school and the sampling method was the whole number method. Content analysis method was used in this research. The unit of analysis in the text section, questions and activities, is considered as sentences in the text of the textbook, and in the pictures section, it is divided into units and counted based on the indicators mentioned in it. And used to process the collected Shannon entropy data based on this method, known as the compensatory model. The results showed that in the textbooks of social studies of the first secondary school, the components of "usefulness" with a significance coefficient of 0.258, "intention used" with a significance coefficient of 0.227, and "compatibility" with a significance coefficient of 0.215, respectively. 0 and "ease of use" with a coefficient of importance of 0.183 have received the most attention and the components of attitude with a coefficient of significance of 0.062 and perceived pleasure with a coefficient of significance of 0.053 have received the least attention.

Keywords

Cyberspace, Secondary Education, Content Analysis.

چکیده

هدف این پژوهش بررسی محتوای درسی کتاب‌های مطالعات اجتماعی متوسطه اول نسبت به فضای مجازی و مؤلفه‌های آن می‌باشد. جامعه‌ی آماری این تحقیق کتب مطالعات اجتماعی دوره‌ی اول متوسطه و روش نمونه‌گیری به شیوه تصادفی بود. در این تحقیق از روش تحلیل محتوا استفاده شد. واحد تحلیل در قسمت متن، پرسش و فعالیت‌ها، به صورت جملات موجود در متن کتاب درسی در نظر گرفته شده‌است و در قسمت تصاویر براساس شاخص‌هایی که در آن مورد اشاره قرار گرفته به واحدهایی تقسیم شده و مورد شمارش قرار می‌گیرد و به‌منظور پردازش داده‌های جمع‌آوری شده آنتروپی شانون استفاده شد. بر اساس این روش که به مدل جبرانی مشهور است. نتایج نشان داد در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، به ترتیب به مؤلفه‌های «مفید بودن» با ضریب اهمیت ۰/۲۵۸، «قصد استفاده‌شده» با ضریب اهمیت ۰/۲۲۷، «سازگاری» با ضریب اهمیت ۰/۲۱۵ و «سهولت استفاده‌شده» با ضریب اهمیت ۰/۱۸۳ بیشترین توجه و به مؤلفه‌های نگرش با ضریب اهمیت ۰/۰۶۲ و لذت درک شده با ضریب اهمیت ۰/۰۵۳ کمترین توجه می‌دول شده‌است.

واژگان کلیدی

فضای مجازی، آموزش متوسطه، تحلیل محتوا.

مقدمه

گسترش روزافزون تکنولوژی های جدید ارتباطات در سال های اخیر، تمام جنبه های حیات اجتماعی را با چالش روبه رو کرده است. گروه های دارای مرزهای سخت سنتی، جای خود را به گروه های مجازی با مرزهای منعطف داده اند و به همین دلیل امکان مبادله هر چه بیشتر اطلاعات و پیام ها، منجر به کاهش و در مواردی حذف فاصله میان گروه های مختلف شده است. با نفوذ فزاینده اینترنت به درون خانه ها، امکان اشتراک در تجارب گروه های مختلف ایجاد شده است. در شبکه های مجازی، مطالب و محتوا، تصاویر و واژه ها به روی هم انباشته است.

فضای مجازی به عنوان نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی توانسته است علی رغم عمر اندک، به سرعت در ابعاد گوناگون زندگی مردم نفوذ کند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه های اجتماعی متفاوت در فضای مجازی کنار هم آمده اند و از فاصله های بسیار دور در دنیای واقعی، از این طریق با هم ارتباط برقرار می کنند (شکر بیگی؛ ۱۳۹۱). نتایج پژوهش شاندرز، نشان داد که استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است. برعکس کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می کنند به طور قابل ملاحظه ای با والدین و دوستان شان ارتباط بیشتری دارند (صبوری خسرو شاهی؛ ۱۳۸۶: ۵۵).

مهم ترین تغییر دنیای مجازی این است که روابط انسانی با واسطه و از راه دور جایگزین روابط انسانی چهره به چهره شده است (زندوانیان؛ ۱۳۹۲). گسترش فناوری های نوین در عرصه الکترونیک و رایانه در چند دهه گذشته، موجب پدیدار شدن انواع گوناگونی از برنامه های الکترونیکی و رایانه ای از جمله اینترنت، تلفن همراه، ماهواره و بازی های رایانه ای در جهان شده است. گسترش اینترنت در سال های اخیر، گسترش برنامه های کاربردی مبتنی بر آن را نیز به همراه داشته است (Dong؛ ۲۰۱۴). این وسیله با عت سرعت و دقت در کارها و گسترش ارتباط شده است، به گونه ای که زمین را به دهکده جهانی تبدیل کرده است. اینترنت یک جریان وسیع و در حال رشد است که در دسترس شبکه های ارتباطی کامپیوتری قرار دارد. (Lee) گسترش روزافزون تکنولوژی های جدید ارتباطات در سال های اخیر، تمام جنبه های حیات اجتماعی را با چالش روبه رو کرده است.

(Bell, 2001) معتقد است فضای مجازی فضای تازه ایست که ایمیل، خدمات کامپیوتری، خدمات تلفن همراه و اس ام اس تنها گوشه ای از آن را تشکیل می دهند. در مورد شرایط مبتنی بر فناوری حاکم بر رسانه ها، افرادی نظیر (Mac Artour, 2005) معتقد به ظهور عصر دوم رسانه ها هستند.

از تحولات جدید حوزه ارتباطات به نام انقلاب دوم رسانه ها نام برده می شود. در این انقلاب، رسانه های پیشین در دو صفت مهم باز تعریف می شوند: ۱- تعاملی شدن و ۲- دیجیتالی شدن (عراقچی، ۱۳۷۷). فضای مجازی برای نخستین بار توسط ویلیام گیبسون^۱ نویسنده کانادایی رمان های علمی-تخیلی در سال ۱۹۸۲ مورد استفاده قرار گرفت. فضای مجازی برای گیبسون در حقیقت فضایی تخیلی است که از اتصال رایانه هایی پدید آمده است که تمامی انسان ها، ماشین ها و منابع اطلاعاتی در جهان را به هم متصل کرده اند (ثنایی مهر؛ ۱۳۹۴).

پژوه شگران داخلی از جمله، زندانیا (۱۳۹۲)، رضایی (۱۳۹۴)، کریمی (۱۳۹۵)، همچون محققین خارجی از جمله آرتور^۲ (۲۰۰۵)، زانگ^۳ ریوا و همکارانش (۲۰۰۳)، کرچنر^۴ (۲۰۲۱)، کالک و ساندرز^۵ مادایا^۶ و همکاران (۲۰۱۶)، ویلمن^۷ و دیگران (۲۰۰۱)، استلک^۸ و همکاران (۲۰۰۱)، با توجه به عرصه مهم و اساسی فضای مجازی در ابعاد گوناگون مربوط به انسان تحقیقاتی را انجام داده اند. بر این اساس با توجه به اهمیت اساسی مفاهیم آموزشی و پرورشی مبنی بر «فضای مجازی» به کودکان و متربیان و عدم وجود تحقیقات مشابه، در این مقاله به بررسی و تحلیل محتوای «فضای مجازی» در متن کتاب مطالعات اجتماعی پرداخته می شود.

کتاب درسی یکی از مهم ترین مراجع و منابع یادگیری دانش آموزان در هر نظام آموزشی است. این واقعیت باعث شده است که صاحب نظران و پژوهشگران، بررسی محتوای آموزشی دوره های تحصیلی را با توجه به نیازهای فراگیران مورد بررسی و تحلیل قرار دهند. این بررسی ها و تحلیل ها به برنامه ریزان و مؤلفان کتاب های درسی کمک می کند تا در هنگام تهیه، تدوین و یا انتخاب کتاب درسی برای

^۱ William gibson

^۲ McArthur

^۳ Zang

^۴ Madaiah

^۵ Wilman

^۶ Stollak

وسیع، بدیع و بکر است که برای ساکنان خود امکانات، آزادی‌ها، فرصت‌ها، دلهره‌ها، آسیب‌ها و محدودیت‌های نوینی را به‌همراه دارد اینترنت به‌عنوان فضایی برای گردهمایی افراد نیز ساختار بندی می‌شود. رفتارهای مناسب در یک گردهمایی شامل چت، بحث و مشاجره می‌شود. و در آخر استعاره‌هایی که اینترنت را همچون م‌صنوعی جدید در نظر می‌گیرند. استعاره گردهمایی اجتماعی تمرکز اینترنت را از پردازش اطلاعات فردی به فرایندهای اجتماعی هم‌چون برقراری ارتباط، بحث و روایت‌های متقابل از خود تغییر می‌دهد (گالیمبرتی و ریوا؛ ۲۰۰۳).

بل^۹ (۲۰۰۱) معتقد است فضای مجازی فضای تازه

ایست که ایمیل، خدمات کامپیوتری، خدمات تلفن همراه و اسامی تنها گوشه‌ای از آن را تشکیل می‌دهند.

لیندلاف^{۱۰} (۲۰۰۲) ارتباطات کامپیوتری را بسیار متفاوت از سایر ارتباطات می‌داند و معتقد است این‌گونه ارتباطات باید با یک روش شناسی متفاوت از بقیه روش‌ها مورد تجزیه تحلیل قرار گیرند (جلالی، ۱۳۸۲).

اینترنت از ابتدای کار تاکنون سریع‌ترین رسانه تاریخ

در جذب مخاطب بوده است (سورین و تانکاردا؛^{۱۱} ۲۰۰۱). این رشد سریع اینترنت باعث شده برخی از کارشناسان توسعه به ظرفیت‌های این رسانه برای اشاعه نوآوری‌ها توجه بیشتری کنند (راجرز^{۱۲}؛ ۱۹۹۵) معتقد است نوآوری‌های تعاملی یا آن‌هایی که به ارتباط دو طرفه مربوط می‌شوند به‌دلیل توانایی آنها در جذب سریع کاربر می‌توانند رونق اقتصادی سریع‌تری را طی کنند (به نقل از سورین و تانکاردا، ۲۰۰۱).

آرام نشستن و خیره شدن به مانیتور می‌تواند بدل به سطح دگرگون شده‌ای از آگاهی شود. برخی افراد هنگام استفاده از پست الکترونیک و یا پیام‌های فوری احساس می‌کنند ذهنشان با ذهن دیگری در آمیخته است. در جهان‌های چندرسانه‌ای تخیلی که افراد دارای هر گونه توانایی تخیلی می‌شوند این تجربه حالت سوررئالیستی دارد. این سطوح دگرگون شده و رؤیا مانند آگاهی در فضای مجازی می‌تواند دلیل جذابیت آن برای برخی افراد باشد (سولر؛ ۲۰۰۴). با توجه به مطالعات ذکر شده پژوهش حاضر در پی پاسخ دادن به سؤال زیر است.

دوره‌های تحصیلی، تصمیم‌های درستی را اتخاذ نمایند. نوعی از تحلیل که برای برنامه‌ریزان درسی، مؤلفان و تصمیم‌گیرندگان برنامه‌های درسی دوره تحصیلی بسیار مفید و ضروری است، "تحلیل محتوا" است. یعنی نوعی از تحلیل که کمک می‌کند تا مفاهیم، اصول، انگیزه‌ها، نیازها، نگرش‌ها و کلیه اجزای مطرح شده در محتوای آموزشی و پرورشی کتاب‌ها مورد بررسی علمی و قرار گرفته (عریضی؛ ۱۳۸۲).

تعیین محتوای درسی از مسائل بسیار مهم در نظام‌های آموزشی و درسی است و انتخاب آن به این پرسش پاسخ می‌دهد که چه چیزی باید آموخته شود؟ که در راستای این هدف، قصد پاسخ‌گویی به میزان به مؤلفه‌ها استفاده از فضای مجازی، نگرش دانش‌آموزان نسبت به فضای مجازی، مفید بودن درک شده از فضای مجازی، آسان بودن استفاده درک شده از فضای مجازی و سازگاری در محتوای کتاب‌های درسی و لذت درک شده از فضای مجازی در محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه را داریم.

فضای مجازی جزو آن دسته از عباراتی است که در ادبیات مربوط به ارتباطات کامپیوتری بیش از همه از آن استفاده می‌شود. فضای مجازی برای نخستین بار توسط ویلیام گیسون^۷ نویسنده کانادایی رمان‌های علمی-تخیلی در سال ۱۹۸۲ مورد استفاده قرار گرفت. فضای مجازی برای گیسون در حقیقت فضایی تخیلی است که از اتصال رایانه‌هایی پدید آمده است که تمامی انسان‌ها، ماشین‌ها و منابع اطلاعاتی در جهان را به هم متصل کرده‌اند (ثناخی مهر؛ ۱۳۹۴).

واقعیت مجازی در سال ۱۹۹۰ توسط محقق آمریکایی بنام "ایوان ساوسرلند"^۸ اختراع شد. او توانست محیطی مصنوعی ایجاد کند که دیدنی، شنیدنی، احساسی کردنی و عمل کردنی بود. در سال ۲۰۰۳ یک شرکت آمریکایی برنامه زندگی دوم را با الهام از فضای مجازی، به‌منظور ایجاد یک زندگی واقعی بنیان نهاد. در اواخر سال ۲۰۰۶ خبر آن به‌صورت گسترده از طریق رسانه‌ها پخش شد (دونگ؛ ۲۰۱۴).

فضای مجازی در هر تعبیری و با هر تعریفی، قلمرویی

^۹ . Bell

^{۱۰} . Lindelof

^{۱۱} . Sorin and Tankard

^{۱۲} . Rogers

^۷ . William gibson

^۸ . Ivan sauserland

مجازی دانش آموزان می باشد. انتخاب شدند. حجم نمونه با جامعه آماری برابر بوده چون هدف استخراج تمامی بازده های یادگیری و طبقه بندی آنها در مولفه های مورد نظر بوده است. پس تمام کتاب ها مورد بررسی قرار گرفته است و به عبارت دیگر خود جامعه مورد بررسی قرار گرفته است.

تحلیل محتوای به مثابه تکنیکی پژوهشی شامل شیوه های تخصصی در پردازش داده های علمی است هدف تحلیل مانند همی تکنیک های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینشی نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل است. برای تحلیل محتوا مراحل مختلفی طی می شود از جمله این مراحل می توان سه مرحله عمده زیر را ذکر نمود:

۱- مرحله قبل از تحلیل (آماده سازی و سازمان دهی)

۲- بررسی مواد (پیام)

۳- پردازش نتایج (بازرگان و همکاران؛ ۱۳۷۸).

با پدید آمدن روش در این روش دو عنصر اصلی مطرح اند: واحد تحلیل و مقوله ی تحلیل. واحد تحلیل: کوچک ترین جزء پیکره ی متن است که برای رسیدن به هدف تحقیق، اندازه گیری و شمارش می شود. واحد تحلیل اغلب می تواند در بردارنده ی کلمه، جمله، پاراگراف، عکس یا صفحه باشد که البته هر یک از این واحدها به تناسب نوع متن و هدف پژوهش انتخاب می شوند. پژوهش بر اساس هدف از نوع کاربردی و با توجه به ماهیت مقیاس اندازه گیری که از نوع اسمی می باشد. بحث تحلیل محتوا نگاه جدیدی به پردازش داده ها، با توجه به هدف پژوهشگر به دور از نگاه شخصی، دارد.

۱- به چه میزان به مؤلفه های فضای مجازی در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟

۲- به چه میزان به مؤلفه استفاده از فضای مجازی در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟

۳- به چه میزان به مؤلفه نگرش دانش آموزان نسبت به فضای مجازی در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟

۴- به چه میزان به مؤلفه سازگاری در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟

۵- به چه میزان به مؤلفه لذت درک شده از فضای مجازی در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول توجه شده است؟

روش

روش و ابزار اساسی تحلیل محتوا، سیاهه تحلیل می باشد که از طریق مطالعه ادبیات تحقیق و بررسی مطالعات داخلی و خارجی انجام شده در حوزه ی فضای مجازی به منظور میزان توجه کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول و برای مؤلفه های فضای مجازی می باشد.

جامعه ی آماری این پژوهش کتب مطالعات اجتماعی دوره ی اول متوسطه و روش نمونه گیری به شیوه تمام شمار، تمام صفحات، پرسش ها و تصاویر کتاب هر پایه در مولفه های

جدول ۱. مولفه های فضای مجازی با ذکر منبع

ردیف	مولفه ها	منبع
۱	ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده	لی و همکاران در سال ۲۰۰۵
۲	ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده	
۳	تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی	
۴	مفرح و شادی آور نشان دادن فضای مجازی	
۵	دنیای مجازی یک مد زودگذر نمی باشد.	
۶	اینکه استفاده از دنیای مجازی به دانش آموز امکان برقراری روابط اجتماعی بیشتر با دیگران را می دهد.	
۷	اینکه دنیای مجازی دانش آموز را توانمند می کند تا دانش کسب کند.	
۸	دنیای مجازی دانش آموز را توانمند می کند تا با دیگران روابط اجتماعی برقرار کند.	
۹	دنیای مجازی دانش آموز را توانمند می کند تا نظرات شخصی اش را بیان کند.	
۱۰	دنیای مجازی دانش آموز را توانمند می کند تا تجربه های سه بعدی داشته باشد.	

۱۱	سهولت استفاده	۰ آسان بودن یادگیری استفاده از دنیای مجازی
۱۲	درک شده	۰ آسان بودن کسب مهارت در دنیای مجازی
۱۳		۰ آسان بودن ایفای نقش‌های کاری با استفاده از دنیای مجازی
۱۴	سازگاری	۰ نشان دادن تناسب داشتن استفاده از دنیای مجازی با سبک‌زندگی
۱۵	لذت درک شده	۰ مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی
۱۶		۰ سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی
۱۷		۰ روشی برای ایجاد تفریح و آرامش بودن دنیای مجازی

یافته‌ها

شده و بار اطلاعاتی (EJ) و وزن (WJ) آن‌ها در محتوای نمونه‌ی مورد بررسی، آورده شده‌است.

توزیع فراوانی مولفه‌ی قصد استفاده

الف: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های قصد استفاده.

در اینجا یافته‌های پژوهش بر مبنای سؤالات پژوهش ارائه می‌شود. همچنین توزیع فراوانی هر یک از مؤلفه‌های فضای مجازی و خرده مؤلفه‌های آنها، همچنین داده‌های به‌جاء

جدول ۲. توزیع فراوانی مؤلفه‌های قصد استفاده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱	ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده	۱	۷	۱	۹	۳۶%			
۲	ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده	۱	۵	۲	۸	۳۳%			
۳	تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی	۲	۵	۱	۸	۳۳%			
	مجموع	۴	۱۷	۴	۲۵	۱۰۰			
	درصد	۱۶%	۶۸%	۱۶%	۱۰۰				

۹ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌های (ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده) و (تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی)، با ۸ واحد می‌باشد.

توزیع فراوانی مولفه‌ی نگرش

ب: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های نگرش.

مطابق با جدول ۲، به ترتیب به مؤلفه‌های «ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده» با ۹ فراوانی (۳۶ درصد)، «ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده» و «تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی» هر کدام با ۸ فراوانی (۳۳ درصد)، کمترین توجه مبذول شده‌است.

در اینجا بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده)، با

جدول ۳. توزیع فراوانی مؤلفه‌های نگرش در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد	درصد	مجموع	درصد
۱	مفرح و شادی‌آور نشان دادن فضای مجازی	۱	۱۲%	۲	۱۲%
۲	دنیای مجازی یک مد زودگذر نمی‌باشد.	۰	۴۴%	۷	۴۴%
۳	استفاده از دنیای مجازی به دانش‌آموزان امکان برقراری روابط اجتماعی بیشتر با دیگران را می‌دهد.	۰	۴۴%	۷	۴۴%
	مجموع	۱	۱۵	۱۶	۱۰۰
	درصد	۶%	۹۴%	۰	۱۰۰

توزیع فراوانی مؤلفه‌ی مفید بودن درک شده

ج: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های مفید بودن درک شده.

مطابق با جدول ۳، به‌ترتیب به مؤلفه‌های «دنیای مجازی یک مد زودگذر نمی‌باشد.» و «استفاده از دنیای مجازی به دانش‌آموزان امکان برقراری روابط اجتماعی بیشتر با دیگران را می‌دهد.» هر کدام با ۷ فراوانی (۴۴ درصد)، بیشترین توجه مبذول شده‌است و مؤلفه‌ی «مفرح و شادی‌آور نشان دادن فضای مجازی» با ۲ فراوانی (۱۲ درصد) کم‌ترین توجه شده‌است.

جدول ۴. توزیع فراوانی مؤلفه‌های مفید بودن درک شده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد	درصد	مجموع	درصد
۱	دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا دانش کسب کند.	۱۰	۷۳%	۲۵	۷۳%
۲	دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا با دیگران روابط اجتماعی برقرار کند.	۱	۱۲%	۴	۱۲%
۳	دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا نظرات شخصی‌اش را بیان کند.	۰	۳%	۱	۳%
۴	دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا تجربه‌های سه بعدی داشته‌باشد.	۲	۱۲%	۴	۱۲%
	مجموع	۱۳	۱۷	۳۴	۱۰۰
	درصد	۳۸%	۵۰%	۱۲	۱۰۰

داشته‌باشد.» هر کدام با ۴ فراوانی (۱۲ درصد) و «دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا نظرات شخصی‌اش را بیان کند» با ۱ فراوانی (۳ درصد) کم‌ترین توجه مبذول شده‌است.

مطابق با جدول ۴، به‌ترتیب به مؤلفه‌های «دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا دانش کسب کند.» با ۲۵ فراوانی (۷۳ درصد)، «دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا با دیگران روابط اجتماعی برقرار کند.» و «دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا تجربه‌های سه بعدی

توزیع فراوانی مولفه‌ی آسان بودن ۱ استفاده درک شده

د: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های آسان بودن ۱ استفاده درک.

در اینجا بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا دانش کسب کند)، با ۲۵ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌ی (دنیای مجازی دانش‌آموز را توانمند می‌کند تا نظرات شخصی‌اش را بیان کند)، با ۱ واحد می‌باشد.

جدول ۵. توزیع فراوانی مؤلفه‌های آسان بودن استفاده درک شده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	آسان بودن یادگیری استفاده از دنیای مجازی	۰	۰	۱	۰	۱۴%	۱
۲	آسان بودن کسب مهارت در دنیای مجازی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳	آسان بودن ایفای نقش‌های کاری با استفاده از دنیای مجازی	۰	۰	۳	۳	۸۶%	۶
	مجموع	۰	۰	۴	۳	۱۰۰	۷
	درصد	۰	۵۷%	۴۳%	۱۰۰		

۶ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌ی (آسان بودن کسب مهارت در دنیای مجازی) می‌باشد که هیچ اشاره‌ای به آن در کتاب‌های مطالعات اجتماعی نشده است.

توزیع فراوانی مولفه‌ی سازگاری

ر: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های سازگاری.

مطابق با جدول ۵، به مؤلفه‌های «آسان بودن ایفای نقش‌های کاری با استفاده از دنیای مجازی» با ۶ فراوانی (۸۶ درصد)، «آسان بودن یادگیری استفاده از دنیای مجازی» با ۱ فراوانی (۱۴ درصد) و «آسان بودن کسب مهارت در دنیای مجازی» هیچ اشاره‌ای به آن در کتاب‌های مطالعات اجتماعی نشده است.

در اینجا بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (آسان بودن ایفای نقش‌های کاری با استفاده از دنیای مجازی)، با

جدول ۶. توزیع فراوانی مؤلفه‌ی سازگاری در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	نشان دادن تناسب استفاده از دنیای مجازی با سبک زندگی	۲	۱۲	۳	۱۷	۱۰۰	۱۰۰
	مجموع	۲	۱۲	۳	۱۷	۱۰۰	۱۰۰
	درصد	۱۲%	۷۰%	۱۸%	۱۰۰		

اشاره شده است. فراوانی مؤلفه‌ی سازگاری در پایه هفتم ۲ مورد (۱۲ درصد)، در پایه هشتم ۱۲ مورد (۷۰ درصد) و در

مطابق با جدول ۶، در محتوای کتاب مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه در مجموع ۱۷ مرتبه به مؤلفه‌ی سازگاری

توزیع فراوانی مؤلفه‌ی لذت درک شده

ز: تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های لذت درک شده.

پایه نهم ۳ مورد (۱۸ درصد) می‌باشد. در این کتاب‌ها به مؤلفه‌ی «دادن تناسب داشتن استفاده از دنیای مجازی با سبک زندگی» با ۱۷ فراوانی (۱۰۰ درصد)، توجه شده است.

جدول ۷. توزیع فراوانی مؤلفه‌های لذت درک شده در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ردیف	مؤلفه‌ها	فراوانی	درصد	مجموع	درصد
۱	مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی	۱	۱۲%	۱	۱۲%
۲	سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی	۵	۶۳%	۵	۶۳%
۳	روشی برای ایجاد تفریح و آرامش بودن دنیای مجازی	۲	۲۵%	۲	۲۵%
	مجموع	۸	۱۰۰	۸	۱۰۰
	درصد	۱۰۰%	۱۰۰		

توزیع مؤلفه‌های فضای مجازی در کتاب مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

جدول فراوانی شاخص‌ها در دوره متوسطه اول به شرح زیر می‌باشد:

ژ: جمع بندی تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول از نظر توجه به مؤلفه‌های فضای مجازی.

مطابق با جدول ۷، به ترتیب به مؤلفه‌های «سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی» با ۵ فراوانی (۶۳ درصد)، «روشی برای ایجاد تفریح و آرامش بودن دنیای مجازی» با ۲ فراوانی (۲۵ درصد)، و «مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی» با ۱ فراوانی (۱۲ درصد)، کمترین توجه مبذول شده است. در اینجا بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی)، با ۵ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌ی (مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی) با ۱ واحد می‌باشد.

جدول ۸. توزیع مؤلفه‌های فضای مجازی در کتاب مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ابعاد					
درصد	مجموع	رایج	رایج هفتم	رایج هفتم	
۲۳/۴	۲۵	۴	۱۷	۴	قصد استفاده
۱۵	۱۶	۰	۱۵	۱	نگرش
۳۱/۸	۳۴	۴	۱۷	۱۳	مفید بودن درک شده
۶/۵	۷	۳	۴	۰	آسان بودن استفاده درک شده
۱۶	۱۷	۳	۱۲	۲	سازگاری
۷/۵	۸	۰	۸	۰	لذت درک شده
۱۰۰	۱۰۷	۱۴	۷۳	۲۰	مجموع
	۱۰۰	۱۳	۶۸/۲	۱۸/۷	درصد

داده‌های بهنجار شده مؤلفه‌های فضای مجازی:

در مرحله بعد جهت پی بردن به بار اطلاعاتی و ضریب

اهمیت داده‌های حاصل، با استفاده از فرمول مرحله اول
روش آنتروپی شانون به بهنجار کردن داده‌های حاصل

جدول ۹. داده‌های بهنجار شده مؤلفه‌های فضای مجازی در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ابعاد	فصل	مفید بودن	سازگاری
قصد استفاده	۰/۱۶	۰/۶۸	۰/۱۶
نگرش	۰/۰۶۲	۰/۹۳	۰
مفید بودن درک شده	۰/۳۸	۰/۵۰	۰/۱۱
سهولت استفاده درک شده	۰	۰/۵۷	۰/۴۲
سازگاری	۰/۱۱	۰/۷۰	۰/۱۷
لذت درک شده	۰	۰/۸۸	۰/۱۱

بار اطلاعاتی ابعاد فضای مجازی

پس از نرمال‌سازی داده‌ها، با استفاده از فرمول مرحله دوم
روش آنتروپی شانون، مقدار بار اطلاعاتی (E_j) هر یک از
مؤلفه‌ها محاسبه شد؛ که در جدول ۱۰ گزارش شده‌است.

در ادامه محاسبه بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت بهنجار شده
داده‌ها ارائه شده‌است.

جدول ۱۰. بار اطلاعاتی ابعاد فضای مجازی در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ابعاد	بار اطلاعاتی (E_j)
قصد استفاده	۰/۷۷۳
نگرش	۰/۲۱۳
مفید بودن درک شده	۰/۸۷۹
سهولت استفاده درک شده	۰/۶۲۲
سازگاری	۰/۷۳۲
لذت درک شده	۰/۱۸۰

ضریب اهمیت ابعاد فضای مجازی

آنتروپی شانون محاسبه گردید که در جدول شماره ۱۱ قابل
مشاهده است. هر مؤلفه‌ای که بار اطلاعاتی بیشتری
داشته‌باشد، ضریب اهمیت بیشتری خواهد داشت.

در مرحله پایانی، ضریب اهمیت (W_j) مؤلفه‌های
فضای مجازی با استفاده از فرمول مرحله سوم روش

جدول ۱۱. ضریب اهمیت ابعاد فضای مجازی در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

ابعاد	ضریب اهمیت (W_j)
قصد استفاده	۰/۳۲۷
نگرش	۰/۰۶۲
مفید بودن درک شده	۰/۲۵۸
آسان بودن استفاده درک شده	۰/۱۸۳
سازگاری	۰/۲۱۵
لذت درک شده	۰/۰۵۳

مطابق با جدول شماره ۱۱، در کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، به ترتیب به مؤلفه های «مفید بودن» با ضریب اهمیت ۰/۲۵۸، «فقدان استفاده شده» با ضریب اهمیت ۰/۲۲۷، «سازگاری» با ضریب اهمیت ۰/۲۱۵ و «آسان بودن استفاده شده» با ضریب اهمیت ۰/۱۸۳ بیشترین توجه و به مؤلفه های نگرش با ضریب اهمیت ۰/۰۶۲ و لذت درک شده با ضریب اهمیت ۰/۰۵۳ کمترین توجه مبذول شده است.

نتیجه گیری و بحث

هدف این پژوهش بررسی محتوای درسی کتاب های مطالعات اجتماعی متوسطه اول نسبت به فضای مجازی و مؤلفه های آن بود. یافته های پژوهش نشان داد که در کل کتاب های مطالعات اجتماعی متوسطه اول در مجموع ۱۰۷ مورد به مؤلفه فضای مجازی پرداخته شده است. ولی با توجه به حجم کتاب ها یعنی ۵۷۹ صفحه در حد کم پرداخته شده است و این در حالی است که هر یک از خرده مؤلفه های آموزش های مذکور به صورت متوازن مورد توجه قرار نگرفته است و کتب درسی نیز به یک نسبت مؤلفه های فضای مجازی را تحت پوشش قرار نداده اند. این فراوانی ها در شش مؤلفه فقدان استفاده، نگرش، مفید بودن درک شده، آسان بودن استفاده درک شده، سازگاری و لذت درک شده توزیع شده است.

طبق نتایج به دست آمده در کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، به ترتیب به مؤلفه های «مفید بودن» با ضریب اهمیت ۰/۲۵۸، «فقدان استفاده شده» با ضریب اهمیت ۰/۲۲۷، «سازگاری» با ضریب اهمیت ۰/۲۱۵ و «آسان بودن استفاده درک شده» با ضریب اهمیت ۰/۱۸۳ بیشترین توجه و به مؤلفه های نگرش با ضریب اهمیت ۰/۰۶۲ و لذت درک شده با ضریب اهمیت ۰/۰۵۳ کمترین توجه مبذول شده است.

تحلیل محتوای کتب در مورد میزان توجه به مفاهیم مؤلفه قصد استفاده از فضای مجازی نشان داد که از مجموع ۱۰۷ واحد شمارش شده در محتوای کتاب های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول در مورد فضای مجازی تنها ۲۵ مورد فراوانی در رابطه با مؤلفه و مفاهیم مربوط به فقدان استفاده شده و ۲۳/۴ درصد به آن اختصاص یافته است. و میزان ضریب اهمیت آن ۰/۲۲۷ می باشد نتایج نشان می دهد

میزان توجه به این مؤلفه نسبت به سایر مؤلفه های فضای مجازی در سطح زیادی بوده است. در این بررسی بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (ترغیب دانش آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده)، با ۹ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه های (ترغیب دانش آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده) و (تشویق دانش آموز به بررسی فضای مجازی)، با ۸ واحد می باشد. در کل می توان گفت به مؤلفه ی قصد استفاده در کتاب های مطالعات اجتماعی به نسبت دیگر مؤلفه ها توجه زیادی شده است ولی به نسبت تعداد صفحات کتاب توجه کمی به این مؤلفه شده است.

منظور از مؤلفه نگرش دانش آموزان نسبت به فضای مجازی در محتوای کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، این است که محتوای کتاب های مورد بررسی چه نوع نگرشی را به دانش آموزان القاء می کند؟ و اینکه فضای مجازی را مفرح و شادی آور نشان می دهند؟ یا اینکه فضای مجازی یک مد زودگذر نمی پندارند؟ و این که فضای مجازی را به گونه ای نشان می دهند که باعث افزایش روابط اجتماعی می شود؟

تحلیل محتوای کتب در مورد میزان توجه به مفاهیم مؤلفه نگرش در مورد فضای مجازی نشان داد که از مجموع ۱۰۷ واحد شمارش شده در محتوای کتاب های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول در مورد فضای مجازی تنها ۱۶ مورد فراوانی در رابطه با مؤلفه و مفاهیم مربوط به نگرش و ۱۵ درصد به آن اختصاص یافته است. و میزان ضریب اهمیت آن ۰/۰۶۲ می باشد نتایج نشان می دهد میزان توجه به این مؤلفه نسبت به سایر مؤلفه های فضای مجازی در سطح خوبی بوده است. در این بررسی بیشترین فراوانی مربوط به مؤلفه های «دنیای مجازی یک مد زودگذر نمی باشد.» و «استفاده از دنیای مجازی به دانش آموز امکان برقراری روابط اجتماعی بیشتر با دیگران را می دهد.» هر کدام با ۷ فراوانی (۴۴ درصد)، و مؤلفه ی «مفرح و شادی آور نشان دادن فضای مجازی» با ۲ فراوانی (۱۲ درصد) کمترین توجه شده است

مؤلفه ی سازگاری بدین معناست که فضای مجازی با سبک زندگی تناسب دارد یا خیر؟

تحلیل محتوای کتب در مورد میزان توجه به مفاهیم مؤلفه سازگاری نشان داد که از مجموع ۱۰۷ واحد شمارش شده در محتوای کتاب های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول

کردن سطوح شناختی گوناگون بر اساس آموزه‌های تربیت دینی و نیز روانشناسی در فضای جدید ارتباطی باید مورد توجه قرار گیرد. فراگیر در فضای جدید ارتباطی در پرتو ارتباط باز شبکه‌ها با پیام‌های بسیار زیادی در زمینه‌های گوناگون دینی، اجتماعی، سیاسی و... مواجه می‌شود و زمینه‌های فهمیدن صحیح و درست و یا باطل و گمراه کننده برای وی وجود دارد. بنابراین تأکید بر رشد علم و آگاهی و بهبود زمینه‌های شناختی باید به گونه‌ای باشد تا فراگیر به تحلیلی مناسب نسبت به پدیده‌های معرفتی و شناختی پیرامون خود دست یابد.

ظهور فضای مجازی همراه با ایجاد نگرش‌ها و بینشی در فراگیر است. همان گونه که ملاحظه کردیم، ۱۵ درصد مولفه فضای مجازی کتاب درسی علوم اجتماعی مربوط به نگرشی بود که دانش‌آموز بدان دست یافته بود. نگرش و نحوه دیدن محیط اطراف، اندیشه‌های روش‌ها و شیوه‌های برخورد و تعامل با نظام هستی به متربی را گوشزد می‌کند. آموزش نگرش مثبت پیرامون فضای مجازی، محتوا و پیام‌های آن توسط عوامل آموزشی مدرسه، خانواده و... فرصتی را برای هرچه بهتر استفاده نمودن و به کارگیری مناسب امکانات فراهم می‌کند

فضای مجازی زمان کنونی با بی‌هماری کرونا^{۱۳} همراه شده و در زمینه‌های گوناگون از جمله روان‌شناسی، اقتصادی و... ناراحتی‌هایی را ایجاد کرده است. در چنین فضایی سازگاری اجتماعی و ترغیب به استفاده از چنین وضعیتی نیز باید مورد توجه قرار گیرد. با وضعیت کنونی و کم شدن ارتباط متربی با محیط بیرون، ضروری است که در تدوین پیام‌های شبکه اجتماعی و فضای مجازی دانش‌آموزان و فراگیران از تغییر نحوه ارتباطی و رعایت اصول اساسی بهداشتی نسبت به محیط اجتماعی و طبیعی خود آگاه شوند.

فعالیت بازی و نقش‌آرزننده آن در پرورش فراگیران نزدیکی زیادی با لذت درک شده‌ای است که در تحقیق بدان پرداخته شد. فراگیر در این سن با توجه به رشد و توسعه ساختار شخصیتی و شناختی در مرحله عینی و عملیاتی است. پیام‌های دریافتی همراه با تصاویر و صحنه‌های قابل مشاهده، به خوبی توان رشد قوه تحلیل او را دارد. بنابراین بهتر است کودک به عضویت در گروه‌های آموزشی در آید که فهم و شناخت تصاویر و صحنه‌ها،

در مورد فضای مجازی تنها ۱۷ مورد فراوانی در رابطه با مؤلفه و مفاهیم مربوط به سازگاری و ۱۶ درصد به آن اختصاص یافته است. و میزان ضریب اهمیت آن ۰/۲۱۵ می‌باشد نتایج نشان می‌دهد میزان توجه به این مؤلفه نسبت به سایر مؤلفه‌های فضای مجازی در سطح زیادی بوده است. در این بررسی بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (ترغیب دانش‌آموزان به استفاده بیشتر از فضای مجازی در آینده)، با ۹ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌های (ترغیب دانش‌آموزان به استفاده از فضای مجازی در آینده) و (تشویق دانش‌آموز به بررسی فضای مجازی)، با ۸ واحد می‌باشد.

منظور از مؤلفه لذت درک شده از فضای مجازی در محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول، این است که تا چه میزان محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی فضای مجازی را نوعی سرگرمی و روشی برای ایجاد تفریح و آرامش به‌شمار می‌آورد؟

تحلیل محتوای کتب در مورد میزان توجه به مفاهیم مؤلفه لذت درک شده از فضای مجازی نشان داد که از مجموع ۱۰۷ واحد شمارش شده در محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره متوسطه اول در مورد فضای مجازی تنها ۸ مورد فراوانی در رابطه با مؤلفه و مفاهیم مربوط به لذت درک شده و ۷/۵ درصد به آن اختصاص یافته است. و میزان ضریب اهمیت آن ۰/۰۵۳ می‌باشد نتایج نشان می‌دهد میزان توجه به این مؤلفه نسبت به سایر مؤلفه‌های فضای مجازی در کمترین سطح بوده است. در این بررسی بیشترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه (سرگرم کننده بودن استفاده از دنیای مجازی)، با ۵ واحد و کمترین فراوانی مربوط به خرده مؤلفه‌ی (مفرح بودن استفاده از دنیای مجازی) با ۱ واحد می‌باشد.

گسترش شبکه‌های ارتباطی، فضای مجازی و شبکه‌های واتس‌آپ، تلگرام و... یکی از مهم‌ترین پدیده‌های زمان‌های کنونی زندگی بشر است که ابعاد گوناگون زندگی وی را تحت تأثیر قرار داده است و موجب شده که با سبک زندگی جدیدی در نقش گیرنده و یا فرستنده پیام‌های اطراف نقشی متمایز را ایفا کند. با این تغییر نقش وی در ابعاد گوناگون زندگی و از جمله تعلیم و تربیت وی نیز لازم است که مورد توجه قرار گیرد. ابعاد گوناگون شناختی، عاطفی و روانی - حرکتی، سه جنبه مهم و اساسی در فضای مجازی و شبکه اجتماعی می‌باشد. همان گونه که دیدیم یادگرفتن مطالب همراه با حیطه انتخابی شناختی بیشترین درصدی بود که در کتاب‌های درسی پیرامون فضای مجازی مورد توجه قرار گرفته بود. اهمیت شناخت، دانش و علم تجزیه و تحلیل

^{۱۳} -Coronavirus

زمینه‌های رشد ابعاد آموزشی و پرورشی را در وی فراهم نماید.

تعارض منافع: در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافع بین نویسندگان وجود ندارد.

منابع

زندوانیان، احمد؛ حیدری، مریم؛ باقری، ریحانه و فاطمه عطارزاده (۱۳۹۲). "آسیب‌های فضای مجازی بین دانش آموزان دختر"، *مطالعات فرهنگ-ارتباطات*، سال چهارم، شماره بیست و سوم، صص ۲۱۶-۱۹۵.

شکر بیگی، ع (۱۳۹۱). رسانه، زنان و مناسبات خانواده، نشست انجمن جامعه‌شناسی ایران.

صبوری خسرو شاهی، ح (۱۳۸۶). بررسی آسیب‌های اجتماعی اینترنت، دبیرخانه‌ی شورای عالی انقلاب فرهنگی. ثنایی مهر، ع (۱۳۸۴). معنای فضای مجازی و ویژگی‌های آن. تهران، انتشارات سمت، تهران

عراقچی، علی (۱۳۷۷). اینترنت: عرصه‌ای جدید در تعامل فرهنگ‌ها، *مجله سیاست خارجی*، شماره ۲، سال دوازدهم عریضی، و همکاران (۱۳۸۲). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بر اساس سازه انگیزه پیشرفت، *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، سال دوم، شماره پنجم.

مراتی، عاطفه ۱۳۸۷. جرم در فضای مجازی. آدرس سایت [www.http:// cyber - merati.persianblog.ir](http://www.cyber-merati.persianblog.ir)

Bell, G. (2001), "cyber psychology & behavior the mind over the web: the quest for the definition of a method for internet research", www.labstudentlunicatt.it

Dong T, Cheng N. Wu, Y. J (۲۰۱۴). A study of the social networking website service in digital content industries: the face book case in Taiwan. *Comput hum behv.* (۳۰):۷۰۸-۷۱۴.

Falahi A, Atif K, Elnaffar Y. (۲۰۱۰). International conference on green computing and communications. Proceedings of the IEEE/ACM international conference on cyber, physical and social computing. oct ۳۰- Nov ۱.

Mac Artour, L, Lalco. (۲۰۰۵). Technique Paradise: The Urbanization of European Society in the Ninteenth Century (A. Lees, Eds.), Ragers Univ, Comdon and Pensilvania Univ, D. C. *Health and Company, Massachusetts.*

اکبری، ابوالقاسم؛ اکبری، مهنا (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی اجتماعی؛ تهران: انتشارات رشد و توسعه.

امامی ریزی، کبری (۱۳۹۵). "تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان"، *دو ماهنامه علمی پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۹ (۳)، ۲۰۷-۲۱۳.

امیر انتخابی، محمد، رضا رجبی، مهنا (۱۳۹۷). بررسی سواد رسانه‌ای دانشجویان خراسان شمالی در جامعه اطلاعاتی، *مجله جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، شماره ۷.

ایمان؛ م و نوشادی، م (۱۳۹۰). "تحلیل محتوای کیفی"، *مجله پژوهش، سال سوم، شماره دوم، صص ۴۴-۱۵*

بازرگان، عباس و همکاران، (۱۳۷۸). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران: نشر آگهی،

جلالی فراهانی، امیر حسین (۱۳۸۳). پیشگیری از جرائم رایانه‌ای، *مجله حقوقی دادگستری*، شماره ۴۷.

پور کیوانی، امیر. (۱۳۹۲). بررسی سواد رسانه‌ای دانشجویان خراسان شمالی در جامعه اطلاعاتی، *مجله جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، شماره ۷.

Eriksson John and Giacomello, Giampiero (2017). *Cintent Analysis in the Digital age: Tools, Functions, and Implications for Security.* University of Bologna.

<https://www.researchgate.net/publication/300334588>

Haneefa, K. Mohamed & Sumitha, E. (2011). Perception and Use of Social Networking Sites by the Students of Calicut University. *Journal of Library & Information Technology*, 4(31), 295-301.

Oswald, D & L. Baker (2010). Shyness and Online Social Networking Services, *Journal of Social and Personal Relationships*, 27 (7), 23-56.

Riva.G & Galimberti. C., (2003), " Towards cyber psychology: mind, cognition and society in internet age", www.vepsy.com

COPYRIGHTS

© 2022 by the authors. Lisensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)